

Õiguskantsler

Teie 07.04.2015 nr

Meie 06.05.2015 nr 6-1/150534/1502003

**Seisukoht vastuolu mittetuvastamise kohta
Kehakultuuriga tegelemise võimalikkus vanglas**

Pöördusite õiguskantsleri poole 09.04.2015 laekunud avaldusega, mille sisu on raskesti mõistetav ja hinnatav. Sestap pean kõige õigemaks seda mitte refereerida vaid tsiteerida. Kirjutate oma pöördumises järgmist (kirjaviis muutmata):

„Eesti Vabariigil ei ole seaduse ega PS § 28 (19) mille alusel saaks reguleerida kinnipeetava isiku ja vangla vahel spordiürituste tiheduse määr mille on PS § 11 proportsionaalsuse põhimõtte oluline rikkumine?! VangS § 55 ega Spordiseadus ei anna alust spordivahendite kasutamise aja kestuse määramine Eesti Vanglates vt RKKHo [3-3-1-5-10] p-de 9 ja 19, 23 selle olukorra on põhiseaduse vastuolus olevas. EIKohtu otsuses Madic ja Jovic vs Sloveenia: N° 5774/10 p 20 on mainitud: - 1 kord nädalas spordisaali kasutamine – 2 korda nädalas 1,5 tunni spordiruumi kasutamine. Samuti VangS § 69 üldse ei anna võimalus spordi tegemine! Minu arvates selle olukorra ei ole PS ega EL õiguse kooskõlas. Lisa: 8-3/12-2 kultuuriministeeriumi vastust.“ (tsitaadi lõpp).

Teie pöördumisele lisatud Kultuuriministeeriumi spordi asekantsleri 01.04.2015 vastuses nr 8-3/12-2 on kokkuvõtlikult nenditud, et Kultuuriministeerium ei oma pädevust teostada Teie soovitud järelevalvet Tallinna Vangla tegevuse üle sportimiseks aja võimaldamisel. Samuti on selgitatud, et 01.06.2006 jõustunud spordiseadus ei reguleeri spordiga tegelemiseks lubatud aega.

[], Teie pöördumisest on see, mida Te õiguskantslerilt soovite või taotlete, raskesti hoomatav. Siiski adun, et näite olevat rahuolematu peamiselt vangistusseaduse (edaspidi VangS) §-i 55 ja § 69 lõike 2 punkti 3 osas ning ei pea neid kooskõlas olevaks Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi ka PS või põhiseadus) §-ga 11. Mingit küllaldaselt üksikasjalikku avaliku võimu organi Teie hinnangul probleemse tegevuse kirjeldust Teie pöördumine ei sisalda ning piirdub vaid ebamääraste väidetega normidega seotud võimalikest vastuoludest.

Enne konkreetsemate selgituste andmist märgin, et võimalus tegelda kehakultuuriga seondub minu hinnangul peamiselt PS § 19 lõikes 1 väljendatud õigusega vabale eneseteostusele ja märksa vähemal määral õigusega tervise kaitsele (PS § 28 lõige 1). PS § 19 lõike 1 näol on tegemist põhiõigusega, mille riivamine on mõeldav igal põhiseadusega mitte vastuolus oleval

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

põhjusel (nt vajadus tagada karistuste täideviimine, teiste isikute elu ja tervis jne) ning samuti on vaba eneseteostuse õiguse realiseerimisel oluline arvestada teiste isikute õigustega (PS § 19 lõige 2).

Vangistus on oma loomult karistusliik, mille rakendamisega kaasneb automaatselt mitmeid piiranguid isiku igapäevaelule. Mh on selliseks piiranguks ka kehakultuuriga tegelemise võimaluste oluline ahenemine (nt ei pruugi vangistuses viibides olla võimalik harrastada teatud spordialasid, samuti ei pruugi isik saada vabalt valida aega ja paika meelepärase kehakultuuri viisi viljelemiseks). Erinevad täiendavad piirangud (lisaks juba vangistuse olemusest lähtuvatele) võivad tuleneda vajadusest tagada vanglas julgeolek ja kord ning erinevate isikute õigused ja vabadused (sh elu ja tervis).

Teie rahulolematuus VangS § 55 osas on kummaliselt väljendatud ja väidetavad põhised ei oma kuigivõrd seost Teie tõstatatud küsimustega. Tõden sarnaselt Kultuuriministeriumi spordi asekantslerile, et kehtiv spordiseadus ei reguleeri ei spordiga tegelemiseks ette nähtud aega ega ka vanglates sportimise võimalusi. Ma ei näe võimalust tõlgendada spordiseadust nii, et mõni selles sisalduv norm oleks küllaldaselt seoses Teile ilmselt muret tegeva küsimusega vanglas kehakultuuriga tegelemise võimalustest ja seetõttu jätan spordiseaduse edasistest selgitustest kõrvale kui antud juhul otseselt asjasse mitte puutuva.

VangS § 55 ja eeskätt selle lõige 1, mis reguleerib vanglas kehakultuuriga tegelemist, sätestab vaid lakooniliselt, et kinnipeetavale tagatakse võimalus kehakultuuriga tegelemiseks. Mingeid spetsiifilisi piiranguid, millele Te oma avalduses osutate (spordirajatiste kasutamise kordade arv nädalas vms) säte ise ega ka teised õigustloovad aktid ette ei näe ning VangS § 55 lõige 1 jätab vastava õiguse realiseerimise võimaluste tagamise täiel määral vanglateenistuse kaalutusotsuseks.

Haldusmenetluse seaduse (edaspidi HMS) § 3 lõige 2 kohustab haldusorganit haldusmenetluses õigusakte andes ja toiminguid tehes kujundama need kohaseks, vajalikuks ja proportsionaalseks seatud eesmärgi suhtes. HMS § 5 lõike 2 kohaselt tuleb kaalutusõigust teostada kooskõlas volituse piiride, kaalutusõiguse eesmärgi ning õiguse üldpõhimõtetega, arvestades olulisi asjaolusid ning kaaludes põhjendatud huve.

Minu hinnangul jätab VangS § 55 vanglateenistusele küllaldaselt määral võimalusi tasakaalustatult langetada otsuseid kinni peetavatele isikutele kehakultuuriga tegelemise võimaluste loomisel, mis arvestaks nii VangS § 55 sätestatud kui ka erinevaid teisi õiguspositsioone (sh vajadust tagada vangla julgeolek ja tarvidust tagada piiratud ressursside tingimustes kõigile kinnipidamiskohas viibijatele õiguse kehakultuuriga tegelda realiseerumine). Säte ei piira vanglateenistust juhendumast kõigist olulistest kaalutlustest ja suunistest (sh ka Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitusel REC(2006)2 "Euroopa Vanglareeglistik" ja Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikast) ning langetamast PS § 11 nõuetega kooskõlas olevat otsust. **Seetõttu ei saa ma Teile avalduses toodu põhjal kuidagi sedastada, et VangS § 55 ja selle lõige 1 oleks Teile osutatud viisil või asjaoludel Eesti Vabariigi põhiseadusega vastuolus.**

Eelnevaga ei soovi ma väita, et vanglateenistus on tingimata toiminud veatult Teile kehakultuuriga tegelemise võimaluste tagamisel (selle kohta puuduvad mul andmed). Pea igasugust regulatsiooni on võimalik väärtalt sisustada ja ka ebaõigelt rakendada, mh nt ka sel moel, et sätestada vangla haldusaktides põhjendamatult piiravaid reegleid ühe või teise õiguse realiseerimiseks. Isegi kui riigivõim sisustab seaduses toodud ebaõigesti ja rikub nt kinni peetava isiku õigusi, ei saa sellest teha automaatselt järeldust, et vastavat küsimust reguleeriv õigustloov

akt on vastuolus põhiseadusega. Nagu öeldud, võimaldab VangS § 55 lõige 1 minu hinnangul läheneda kinni peetavate isikute kehakultuuriga tegelemise võimalustele vägagi põhiseaduspäraselt ja proportsionaalselt.

Teie avalduses toodud viited erinevatele piirangutele kehakultuuriga tegelemiseks (nt 1 kord nädalas spordisaali kasutamine) tulenevad minu hinnangul mitte õigustloovatest aktidest (seadused, määrused) vaid ennekõike vanglateenistuse haldustegevusest (sh antavatest haldusaktidest). Nende osas saaks õiguskantsler läbi viia vaid nn *ombudsmanimenetlust* (õiguskantsleri seaduse § 19 jj), mille alustamine samas antud juhul ei ole võimalik ega põhjendatud. Nimelt olete oma pöördumise sõnastanud abstraktsena ja keskendunud pigem kehakultuuriga tegemist puudutava normistiku vaidlustamisele. Teiseks jätab õiguskantsler sellisel juhul tavapäraselt isiku avalduse alusel menetluse (juhindudes seejuures õiguskantsleri seaduse § 25 lõike 3 punktist 4) alustamata, kui ei ole andmeid, et isik oleks eelnevalt kasutanud ära teised õiguskaitsevahendid, milleks kinni peetava isiku puhul saab eeskätt pidada vaidmenetluse läbimist (vaidlustades vastavad haldusaktid).

Tõsi on, et VangS § 69 lõike 2 punkt 3 annab vanglateenistusele võimaluse keelata kinni peetaval isikul kehakultuuriga tegelemine. Samas tuleb rõhutada, et tegu on ühega võimalikest täiendavatest julgeolekuabinõudest, mida sarnaselt teiste julgeolekuabinõudega võidakse VangS § 69 lõike 1 kohaselt rakendada kinnipeetavale, kes süstemaatiliselt rikub vangistusseaduse või vangla sisekorraeeskirja nõudeid, kahjustab oma tervist või on suitsiidi- või põgenemiskalduvustega, samuti kinnipeetavale, kes on ohtlik teistele isikutele või vangla julgeolekule. Täiendavaid julgeolekuabinõusid võib kohaldada ka raske õiguserikkumise ärahoidmiseks.

Täiendavate julgeolekuabinõude puhul ei ole tegemist karistuselaadse reaktsiooniga isiku käitumisele, vaid ennekõike meetmega, mis peab VangS § 69 lõikes 1 sätestatud ohtusid ära hoidma või tõkestama. Seega peab valitud meede vastavat riski maandama või probleemset olukorda vältima.

Riigikohus on sedastanud, et täiendavaid julgeolekuabinõusid kohaldatakse preventiivsel või tõkestaval, mitte karistuslikul eesmärgil. Täiendavate julgeolekuabinõude kohaldamiseks on piisav alus, kui vanglal on tekkinud põhjendatud kahtlus, et kaitstavat õigushüve võidakse kahjustada. Abinõude kohaldamise aluste äralangemisel tuleb täiendavate julgeolekuabinõude kohaldamine koheselt lõpetada.¹

Julgeolekuabinõude õiguspärane (sh proportsionaalne) rakendamine, nagu seda on ette näinud seadusandja, eeldab, et meede on vastava ohu tõrjumiseks kohane ning et meedet rakendatakse vaid sel määral ja sellise aja jooksul, mille puhul ta efektiivne on. Kui rakendatud julgeolekuabinõu kasutamise vajadus langeb ära või muutuvad muud asjaolud selliselt, et konkreetse meetme rakendamine ei ole asjakohane, tuleb selle kasutamine lõpetada.

Tuues eeltoodu Teie pöördumise konteksti, tähendab täiendava julgeolekuabinõuna kehakultuuriga tegelemise keelamine seda, et just see meede on VangS § 69 lõikes 1 sisalduvate aluste tegelikkuses esinemise puhul parim võimalik vahend vastava ohu või vastavate ohtude tõrjumiseks, ning et seda rakendatakse vaid niipalju, kui tarvilik. Nt ei ole võimalik lubada kinni peetaval isikul külastada spordirajatisi ja seal kehakultuuriga tegelda, kuna ta võib seal leiduva instrumentariumi abil ennast või teisi vigastada.

¹ RKKo 20.04.2011, nr 3-3-1-94-10, p 12, 14.

Minu hinnangul seavad õiguskord ja seda täpsustav kohtupraktika küllaldased ja selged kriteeriumid täiendavate julgeolekuabinõude rakendamiseks ja erinevates õigusnormides sätestatud (sh ka HMS §-des 3 ja 5 toodud) nõutaval moel kohaldades peaks saavutatav tulemus olema proportsionaalne. Seega tuleb kehakultuuriga tegelemise keelamine õiguspärasel rakendamisel kõne alla vaid siis, kui see seostub VangS § 69 lõikes 1 toodud ohtude proportsionaalse ja asjakohase tõrjumisega. Sellisel juhul ei piirata aga õigust kehakultuuriga tegelda ebamõistlikult ega ülemääraselt. **Eelneva põhjal leian, et ei saa nõustuda Teie väidetega, et VangS § 69 lõike 2 punkt 3 on Teie avalduses toodud kaalutlustel ja osas vastuolus Eesti Vabariigi põhiseadusega.**

Loodan, et toodud selgitused on abiks.

Lugupidamisega

Ülle Madise